

CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

**IV Міжнародна
науково-практична конференція**

УДК 342(477)(082)

МЗ4

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувача кафедрою процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (голова);

Москвич Лідія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувача кафедрою судоустрою та прокурорської діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Вільчик Тетяна Борисівна, доктор юридичних наук, завідувача кафедрою адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Остафійчук Людмила Аурелівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бутирська Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бзова Лаура Георгіївна, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Каланча Інга Георгіївна, кандидат юридичних наук, прокурор Київської місцевої прокуратури №2 м. Київ, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Мойсей Георгій Георгійович, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

ISBN 978-617-7627-38-7

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л.Г. Бзова (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2020. 406 с.

До збірника увійшли матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.).

Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах. Для науковців, аспірантів та студентів.

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Бутирська Ірина Анатоліївна

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВНИМ СУДОМ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Частина 1 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає: Верховний Суд (далі – ВС) є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом [1]. Майже 3-річна практика функціонування нового ВС ставить перед науковцями і практиками питання: чи забезпечує насправді ВС єдність судової практики та однакове застосування норм права у подібних правовідносинах? Чи можуть учасники судового процесу розраховувати на правову визначеність?

Як зазначає суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Я. Берназюк, «принцип єдності судової практики не є абсолютним, оскільки в протилежному випадку це означало б неможливість виправити судом свою позицію або виключало б можливість динамічного розвитку права та суспільних правовідносин» [2]. І, як показує практика ВС, такі «виправлення» найвищий суд у системі судоустрою України постійно вносить. Так, наприклад, питання щодо стягнення виконавчого збору у випадку повної бездіяльності державного виконавця. Ще минулого року державні виконавці, яких повністю підтримували адміністративні суди, аж до Касаційного адміністративного суду у складі ВС, активно стягували виконавчий збір навіть у тих випадках, коли виконавець у виконавчому провадженні нічого, крім власне відкриття виконавчого провадження, не зробив. Мотиви були однозначні: раз Закон України «Про виконавче провадження» не передбачає такої підстави для нестягнення виконавчого збору, як повна бездіяльність виконавця, то і підстав для скасування постанови про стягнення виконавчого збору немає. Однак у березні 2020 року ВС змінив свою правову позицію у даному питанні і у постанові від 11 березня 2020 року наголошується, що виконавчий збір за своїм змістом є винагородою за вчинення заходів примусового виконання рішення, за умови, що такі заходи привели до виконання рішення [3]. Тепер виходить, що боржники, які оскаржували постанови про стягнення з них виконавчого збору до 11 березня 2020 року, отримали негативні судові рішення, і повинні сплачувати виконавцям чималі кошти в якості виконавчого збору. А ті боржники, розгляд справ яких здійснюється після 11 березня 2020 року, уже можуть розраховувати на задоволення

своїх позовів про скасування постанови про стягнення виконавчого збору. То де тут єдність судової практики, правова визначеність і справедливість? Питання риторичне.

Як вказує А. Зуєвич, «У ситуації постійних змін у судовій практиці перед правниками може постати запитання, яка ж правова позиція ВС ним підтримується як правильна: викладена пізніше чи лише та, що викладена в постановах палат, об'єднаних палат або навіть тільки Великої палати ВС. Закон прямо не передбачає градації «ступеня прецедентного значення» постанов ВС залежно від складу, в якому вони прийняті. А передання справ на розгляд палат чи Великої палати у спрощеному розумінні означає лише збільшення кількості суддів для розгляду справи з метою приведення їх до спільної думки з певної правової проблеми, щодо якої виникли розбіжності» [4].

Ще одна проблема – це забезпечення єдності судової практики ВС між різними юрисдикціями. Складається парадоксальна ситуація, коли однакові норми уніфікованих процесуальних кодексів різними касаційними судами застосовуються по-різному. Яскравий тому приклад – питання відшкодування тих витрат на професійну правничу допомогу, які сторона тільки очікує понести. Так, об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі ВС у своїй постанові у справі № 922/445/19 від 03 жовтня 2019 року прийшла до висновку, що «витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою чи тільки має бути сплачено (пункт 1 частини 2 статті 126 цього Кодексу)» [5]. Разом з тим, застосування згаданої постанови у цивільному судочинстві (де діють положення, ідентичні за змістом відповідним статтям з Господарського процесуального кодексу України), є проблематичним.

Так, Хмельницький апеляційний суд у додатковій постанові у справі № 686/28627/18 від 30 січня 2020 року вказав наступне. Верховний Суд у постанові від 17 січня 2019 року у справі № 690/54/18 вказав, що витрати на правову допомогу мають бути документально підтверджені та доведені. Відсутність документального підтвердження витрат на правову допомогу, а також розрахунку таких витрат є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування таких витрат. Таким чином, якщо стороною не буде документально доведено, що нею понесено витрати на правову допомогу, а саме: надано договір на правову допомогу, акт приймання-передачі наданих послуг, платіжні документи про оплату таких послуг, розрахунок таких витрат, то у суду відсутні підстави для задоволення заяви про стягнення таких витрат стороні, на користь якої ухвалено судові рішення (постанова). Вказані висновки викладені також в постановах Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі за № 404/7619/18 (провадження № 61-17654св19), від 12 червня 2019 року у справі за № 643/13728/16-ц (провадження

№ 61-436св18), від 02 грудня 2019 року у справі за № 712/13400/17 (провадження № 61-46176св18) та узгоджуються із висновками, що викладені в постанові Великої Палати Верховного Суду від 27 червня 2018 року у справі за № 826/1216/16.

Посилання адвоката К. на постанову Верховного Суду у складі об'єднаної палати суддів Касаційного господарського суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 колегія суддів вважає необґрунтованим, оскільки викладені у вказаній постанові правові висновки тлумачать застосування положень господарського процесуального, а не цивільного процесуального законодавства, у зв'язку з чим вони не є обов'язковими для застосування при вирішенні питання у даній справі. Крім того, висновки, викладені у вищезазначеній постанові об'єднаної палати Касаційного господарського суду суперечать правовій позиції щодо вирішення спірного питання, яка викладена Верховним Судом у складі Касаційного цивільного суду та Великою Палатою Верховного Суду у наведених вище постановках [6].

Таким чином, якщо юридична особа не має коштів на оплату послуг адвоката у господарському судочинстві, то суд може відшкодувати їй витрати, які вона тільки очікує понести. Якщо ж така сама ситуація у простої людини у цивільному судочинстві – то людина має шукати кошти, щоб заплатити адвокату до ухвалення судового рішення, інакше суд їй такі витрати не відшкодує. Таке незастосування судами постанов ВС, ухвалених касаційними судами інших юрисдикцій, навіть за умови ідентичності відповідних правових норм, явно не сприяє єдності судової практики та правовій визначеності.

Використані матеріали:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 02 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст.545.
2. Берназюк Я. Співвідношення необхідності забезпечення єдності судової практики та відступу від правових позицій Верховного Суду (на прикладі вирішення публічно-правових спорів). *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/986409/> (дата звернення: 12.09.2020).
3. Зверніть увагу: ВП ВС змінила судову практику у справах щодо стягнення виконавчого збору у виконавчому провадженні. *Офіційний веб-сайт Судової влади*. URL: <https://court.gov.ua/press/news/924180/> (дата звернення: 12.09.2020).
4. Зуєвич Л. Чи можна досягти єдності правозастосування в умовах, коли постанови ВС визнано нерівноцінними за значенням та спектром дії? *Закон і бізнес*. 01.06—07.06.2019. URL: https://zib.com.ua/ua/137890-chi_mozhna_dosyagti_ednosti_sudovoi_praktiki_yakscho_postano.html (дата звернення: 12.09.2020).
5. За умови належного підтвердження витрати на професій-

ну правничу допомогу стягуються і у випадку, коли фактично ще НЕ сплачені стороною, а тільки мають бути сплачені (ВС/ОП/КГС, № 922/445/19 від 03 жовтня 2019 р.). *Юридичний інтернет-ресурс «Протокол»*. URL: https://protocol.ua/ua/za_umovi_nalegnogo_pidtverdennya_vitrati_na_profesynu_pravnicchu_dopomogu_styaguuyutsya_i_u_vipadku/ (дата звернення: 12.09.2020).

6. Додаткова Постанова Хмельницького апеляційного суду у справі № 686/28627/18 від 30 січня 2020 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87263561> (дата звернення: 12.09.2020).

Вдовічена Лідія Іванівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

(м. Чернівці, Україна)

СУДОВІ ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЩОДО УТОЧНЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Застосування категорії «юрисдикція» при визначенні діяльності нотаріусів має достатньо змістовне навантаження. Це можна пояснити, перш за все тим, що крім таких значень юрисдикції, як підсудність, право судити, вирішувати правові питання, зустрічаються і інші – наприклад, даним терміном позначається також система відповідних юрисдикційних органів, компетенція або сукупність повноважень, підвідомчість або правова сфера, на яку поширюються повноваження публічного (державного) органу [1].

Неважко помітити, що в більшості випадків визначення юрисдикції пов'язане з терміном «Повноваження», який в правовій науці розглядається як складова частина компетенції (сукупність повноважень, прав, обов'язків) і статусу органу, посадової особи, що виконує організаційно-виконавчі функції, передбачені законодавством. В даному випадку органи влади від імені держави отримують повноваження на реалізацію державної влади, правозастосовну та правоохоронну діяльність, правосуддя. Так, для прикладу, згідно Закону України «Про нотаріат», розділ 2 носить назву «Повноваження щодо вчинення нотаріальних дій» [2], де закріплена правозахисна діяльність нотаріуса, котра має владний характер і здійснюється ним на підставі виконання делегованих державою повноважень, незважаючи на те, що вчинення нотаріальних дій здійснюється нотаріусом від власного імені. Ця діяльність спрямована на забезпечення правомірної поведінки всіх